

Abstract

Governments and professionals are always on the lookout for effective policymaking models. This model, which is based on the involvement of stakeholders in the policy-making process, has received less attention in Iran and has not been implemented much. The present study was applied in terms of fundamental purpose, in terms of nature, survey research and in terms of paradigm, combined-exploratory research, sampling in the qualitative part of the research was done purposefully and in the quantitative part was done by simple random sampling. In the qualitative phase with 12 experts, mostly academic experts who dominated the discussion of academic centers in public policy-making, the interviews continued until theoretical saturation was achieved, and the sample of the quantitative section consisted of 196 people selected according to the Cochran's formula. Based on the research findings, in the qualitative part, the analysis of the experts' interviews was performed using the content analysis method, and in the quantitative part, the confirmatory factor analysis was used to analyze the data. And during it, the most important indicators of the role of university centers in the public policy of the Islamic Republic of Iran, 6 main indicators (economic factors, legal factors, socio-political factors, cultural factors, internationalization of universities, scientific and technological factors) and 38 categories were evaluated. According to the research results, this model has a good quality and can provide a suitable framework for developing a vision policy document for the public policy of the Islamic Republic of Iran, and it is necessary for officials and policy makers of the university community to achieve appropriate strategies and programs to achieve this. Make the goal your goal.

Keyword: CULTIVATION, ACADEMIC CENTERS, POLICY POLICY

بررسی نقش مراکز دانشگاهی در سیاست گذاری عمومی جمهوری اسلامی ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۲/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۶/۱

سیدرضا حسینی^۱سید فرشید جعفری پایندی^۲مهدی خوش خطی^۳**چکیده**

دولت‌ها و متخصصان همواره در پی یافتن مدل‌های موثر سیاست‌گذاری و خط‌مشی‌گذاری هستند. این الگو که مبتنی بر درگیر سازی ذی‌نفعان در فرایند تدوین خط‌مشی‌ها است، در ایران کمتر مورد توجه بوده، چندان به‌بوته عمل در نیامده است. پژوهش حاضر از نظر هدف بنیادین کاربردی، از نظر ماهیت، تحقیق‌های پیمایشی و از نظر پارادایمی، تحقیق‌های ترکیبی-اکتشافی، نمونه‌گیری در بخش کیفی پژوهش به صورت هدفمند و در بخش کمی به صورت تصادفی ساده انجام شد. در مرحله کیفی با ۱۲ نفر از خبرگان، که عمدتاً خبرگان دانشگاهی مسلط به بحث مراکز دانشگاهی در سیاست‌گذاری عمومی بودند، که مصاحبه‌ها تا دستیابی به اشباع نظری ادامه داشت و نمونه‌های بخش کمی شامل ۱۹۶ نفر که براساس فرمول کوکران انتخاب شدند. بر اساس یافته‌های پژوهش، در بخش کیفی تحلیل مصاحبه‌ها خبرگان با استفاده از روش تحلیل مضمون انجام شد و در بخش کمی جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از تحلیل عاملی تاییدی استفاده شده است. و طی آن مهم‌ترین شاخص‌های نقش مراکز دانشگاهی در سیاست‌گذاری عمومی جمهوری اسلامی ایران، ۶ شاخص اصلی (عوامل اقتصادی، عوامل قانونی، عوامل اجتماعی-سیاسی، عوامل فرهنگی، بین‌المللی سازی دانشگاه‌ها، عوامل علمی و فناوری) و ۳۸ مقوله مورد سنجش قرار گرفته شد. مطابق نتایج تحقیق، این مدل از کیفیت مطلوبی برخوردار بوده و می‌تواند چارچوب مناسبی را برای تدوین سند چشم‌انداز سیاست‌گذاری عمومی جمهوری اسلامی ایران فراهم نماید و لازم است مسئولان و سیاست‌گذاران جامعه دانشگاهی کشور راهکارها و برنامه‌های مناسب دست‌یابی به این هدف را سرلوحه خود قرار دهند.

کلید واژه: خط‌مشی‌گذاری، مراکز دانشگاهی، سیاست‌گذاری عمومی^۱ دانشجوی دکتری علوم سیاسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران. s.reza.h251@mailfa.com^۲ استادیار علوم سیاسی، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران (نویسنده مسئول). f.jafari2@gmail.com^۳ استادیار روابط بین‌الملل، واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران. M.Khoshkhatti@yahoo.com

از زمان تأسیس دانشگاه بولونیا در اواخر قرن ۱۱ تا قرن ۱۹ میلادی، نقش دانشگاه‌ها عموماً بر محوریت کارکرد آموزش جریان داشته است. به تدریج با اهمیت یافتن سیاست علم در اوایل قرن بیستم، دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها وظیفه پژوهش را نیز عهده‌دار شدند. علاوه بر دو کارکرد محوری یاد شده، کارکردهای دیگری نیز برای دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها مطرح شده که تحت عنوان مأموریت سوم شناخته می‌شوند. هم‌زمان با افزایش اهمیت سیاست فناوری و نوآوری از اواسط قرن بیستم، توسعه فناوری توسط دانشگاه‌ها از طریق سازوکارهایی همچون همکاری با صنعت و تأسیس شرکت‌های زایشی دانشگاهی مورد توجه قرار گرفت. در سال‌های اخیر با متداول شدن نگاه نظام‌مند به نوآوری و سپس نظریه نظام‌های نوآوری، نقش دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها در نوآوری و خلق ثروت نیز اهمیت بیشتری یافته است. اخیراً برخی محققان با مطرح کردن دانشگاه‌های توسعه‌گرا و مسولیت‌پذیر نقش دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها در توسعه را فراتر از گذشته و به بیان دیگر ایفای نقش اجتماعی و اقتصادی بر اساس نیازهای جوامع پیرامونی خود دانسته‌اند. هم‌زمان با تحولات در نقش دانشگاه‌ها و پژوهشگاه‌ها، سیاست‌هایی نیز از طرف دولت‌ها برای تقویت کارکردهای آموزش، پژوهش و مأموریت سوم در کشورهای مختلف طراحی و اجرایی شده است. دانشگاه در ادبیات توسعه از آن به عنوان مولد توسعه یاد شده است. در حال حاضر در شرایطی فعالیت می‌کند که انتظارات روز افزون را باید پاسخگو باشد. در مبانی نظری از نسل چهارم دانشگاه به تعبیری چون دانشگاه "پاسخگو به جامعه" صحبت می‌شود از منظری دیگر در کنار مسولیت آکادمیک و پیش‌قراولی علمی در جامعه و آگاهی بخشی، از مسولیت اجتماعی و برای هیات علمی دانشگاه در کنار توانش علمی از توانش اجتماعی به تعبیر بورديو گفته می‌شود. در افکار عمومی امروز از بالاترین مقام سیاسی کشور تا شهروندان معمولی همه و همه از لزوم پاسخگو شدن و دغدغه‌مند شدن دانشگاه و حساس شدن این نهاد پیشرو نسبت به مسایل جامعه و آسیب‌ها و دردهای آن سخن می‌گویند. در هر حال اجرایی کردن و جامعه عمل پوشاندن به این آرزوی ملی؛ الزامات، پیش‌نیازها و شرط و شروطی دارد که موضوع بحث این پژوهش می‌باشد.

مبانی نظری تحقیق

هم‌اکنون کشور ما با مسائل و مشکلات فراوانی در حوزه‌های مختلف دست به‌گریبان است. در حوزه‌های اقتصادی با مسائلی چون افزایش تورم، گسترش فقر، رکود صنعت، کاهش رشد اقتصادی، کاهش تولید ناخالص داخلی، افزایش بیکاری، تحریم‌ها و... رو به‌رو است. در حوزه فرهنگی-اجتماعی مشکلاتی چون افزایش لجام‌گسیخته آسیب‌های اجتماعی (اعتیاد، حاشیه‌نشینی و...)، مسایل اجتماعی چون طلاق، کاهش بعد خانوار و استحکام خانواده، کاهش همبستگی اجتماعی و اعتماد عمومی در بین مردم، افزایش تنش‌های قومی- فرهنگی و... مانع از توسعه کشور می‌شود. حتی محیط‌زیست کشور نیز با مخاطرات جدی روبه‌رو است. استفاده‌ی بیش از حد از توان و ظرفیت محیطی کشور و سیاست‌های نادرست در این زمینه حتی محیط زیست زندگی انسان ایرانی را تهدید می‌کند. مسائلی چون گرد و غبار، افزایش آلودگی‌های شهری، افزایش کم‌آبی، کاهش بارندگی، افزایش خشکسالی و.. زیست‌شهرهای ایران را با چالش جدی مواجه کرده است. دانشگاه خود نیز با مشکلات عدیده‌ای رو به‌رو است و از این‌انباشت مسایل در کشور بی‌نصیب نبوده است. به‌طور مثال اعتماد عمومی جامعه به نهاد دانشگاه و و کنشگران دانشگاهی به‌طور جدی کاهش پیدا کرده

است. در دو طرحی که وضعیت سرمایه اجتماعی کشور را در سال ۱۳۸۴^۱ و سال ۱۳۹۴^۲ مورد ارزیابی قرار داده است، اعتماد به نهاد دانشگاه در دو سطح اعتماد تعمیم‌یافته و اعتماد نهادی و سازمانی مورد سنجش قرار گرفته است. میزان میانگین اعتماد به نهاد دانشگاه در سال ۱۳۸۴ برابر با ۳,۴ و در سال ۱۳۹۴ برابر با ۲,۱۵ بوده است. این زوال اعتماد نشان‌دهنده آن است، که جامعه دیگر حد قابل قبولی از اعتماد را نسبت به کشتگران عرصه دانشگاه اعم از اساتید، دانشجویان و کارمندان ندارد و همچنین به دانشگاه به مثابه نهادی خاص اعتماد نداشته و به تبع آن به خدمات، کیفیت و وضعیت آن نیز بی اعتماد است. همچنین اساتید دانشگاه که در سال ۱۳۸۴ با رتبه ۳۰۰ بالاترین رتبه اعتماد را داشتند، در فاصله یک دهه با بیشترین کاهش رتبه مواجه بوده و به رتبه ۱۷۷ رسیده‌اند. بسیاری از مسائل اساسی کشور با هماهنگی و مشارکت در سطح ملی و استانی قابل حل است. انباشت و هم‌آیندی مسائل در حوزه‌های مختلف و ناموفق بودن فرایند سیاست‌گذاری در چند دهه اخیر، کشور را حتی با مسائل سیاسی نیز رو به رو کرده است. مشارکت ذی‌نفعان و گروه‌های مختلف اجتماعی در فرایند شناخت مسائل و ارائه راهکار مسائل حتی به افزایش اعتماد سیاسی نیز کمک می‌کند. با نگاه به تاریخچه شکل‌گیری «مسئولیت اجتماعی» درمی‌یابیم که نقطه شروع این مفهوم، در میان بنگاه‌های تجاری بوده است. به‌طور کلی، موضوع و مفهوم مسئولیت اجتماعی بنگاه^۳ در چند دهه اخیر با توجه به رشد سازمان‌های غیردولتی، جنبش‌های اعتراضی علیه قدرت شرکت‌ها، افزایش آگاهی اجتماعی، توسعه بازارهای سرمایه، گسترش شرکت‌های سهامی عام و رسوایی‌های مالی و اخلاقی شرکت‌های بزرگ، تبدیل به پارادایم مسلط و غالب در فضای اداره بنگاه‌ها شده است. آرشی کارول^۴ (۱۹۹۹) ساختار CSR را با بیان اینکه «مسئولیت اجتماعی انتظارات اقتصادی، اخلاقی، قانونی و بشردوستانه را که آن جامعه از سازمان‌ها دارد شامل می‌شود» ترسیم نمود. این تعریف به‌طور گسترده پذیرفته شده و بر چهار اصل مسئولیت یعنی مسئولیت اقتصادی، قانونی، اخلاقی و بشردوستانه تأکید می‌نماید (Crane, & cited in Matten) (۲۰۰۵).

امروزه دامنه این مفهوم از بنگاه‌های تجاری فراتر رفته و گستره آن دربرگیرنده دیگر انواع سازمان‌ها و مؤسسات فعال در جامعه شده است. یکی از مهم‌ترین این سازمان‌ها، دانشگاه‌ها هستند که به جرأت می‌توان ادعا کرد با توجه به رسالت تعریف شده‌ی این نهاد، بار اصلی مسئولیت اجتماعی بر دوش آن قرار داشته و سرپرست حقیقی این مفهوم به‌شمار می‌رود. به‌طوری‌که در سال‌های اخیر با شاخه جدیدی از مفهوم مسئولیت اجتماعی تحت عنوان «مسئولیت اجتماعی دانشگاه»^۵ مواجه هستیم. براساس این مفهوم، اعضای حرفه‌ای دانشگاه بایستی نسبت به جامعه احساس مسئولیت کنند. مسئولیت اجتماعی دانشگاه شامل موضوعات مختلفی مانند اقدامات داوطلبانه، رویکرد اخلاقی، تشویق دانشجویان و اساتید به ارائه خدمات به اجتماع‌های محلی و تعهدات محیط‌زیستی و اکولوژیکی برای توسعه پایدار در مقیاس‌های محلی و جهانی می‌شود (Ruxandra Vasilescu et al., 2010: 4178).

۱. سنجش و تبیین سرمایه اجتماعی در ایران، وزارت کشور.
 ۲. پیمایش سنجش سرمایه اجتماعی شهر و روستا، دفتر طرح‌های ملی وزارت فرهنگ و ارشاد و مرکز ملی رصد اجتماعی وزارت کشور.

۳. Corporate Social Responsibility (CSR).

۴. Carroll.

۵. University Social Responsibility (USR) or Social Responsibility of University (SRU).

یکی از مهم‌ترین هدف‌های آیین مقدس اسلام، از صدر اسلام و زمان پیامبر (ص) و ائمه (ع) ایجاد و استقرار جامعه اسلامی بوده است. اهمیت جامعه اسلامی به اندازه‌ای است که پیامبر (ص) در اولین اقدام سرنوشت ساز خود، اقدام به تشکیل حکومت نوپای اسلامی در مدینه و بعد از آن انتقال آن به مکه برای سروسامان دادن به امور جامعه‌ای اسلامی نظام مند، بر مبنای دین و عقلانیت دینی در بستر ارزش‌های انسانی اسلامی برای تضمین سعادت دنیوی و اخروی بشریت نموده است (ترابی و مؤمنی، ۱۳۹۷، ص ۹۲). جامعه در مفهوم کلی آن، متشکل از گروهی از انسان‌ها است که با یکدیگر حیاتی مبتنی بر پیوند و همکاری و تعاون دارند (ساروخانی، ۱۳۷۰، ص ۷۴۶)، یا گروهی از افراد که هدف مشترکی داشته و برای تحقق آن از طریق برقراری روابط معین و منسجم میان فردی، با هم همکاری دارند (نگارش، ۱۳۸۶: ص ۱۰۵). جامعه دینی، جامعه‌ای است که افراد و نهادهای اجتماعی آن بینش و منش یا افکار و رفتارهای خود را بر اساس معارف دینی و قوانین تنظیم می‌کنند و در سرزمینی زندگی می‌کنند که تحت حاکمیت آن دین باشد. حال اگر دین مورد نظر، دین مبین اسلام باشد، این جامعه را جامعه اسلامی می‌نامند (نگارش، ۱۳۸۶، ص ۱۰۵).

جامعه اسلامی اجتماعی است که بر روی نمودن به خدا در حالت تسلیم و رضا استوار می‌شود نه بر روابط نژادی، خویشاوندی یا قبیله‌ای و یا روابط انتفاعی و ستمگرانه یا روابط قراردادی که رویکرد استخدای داشته و متکی بر منفعت‌های یک طرف یا دو طرف قرارداد می‌باشند. در جامعه اسلامی که مظهر تحقق بعد اجتماعی حیات طیبه به شمار می‌آید، پیوندها خشونت‌آمیز (ناشی از ترس و تهدید و ارعاب) یا انتفاعی (ناشی از سودگرایی و استثمار و یا استخدام دیگران نیست، بلکه ارتباط میان اعضای جامعه به ارزش‌های انسانی و اخلاقی، معرفت، محبت و اطاعت از خدا) پیروی آگاهانه و اختیاری از نظام معیار دینی) معطوف است. در چنین جامعه‌ای روابط ظالمانه و تعصبات نژادپرستانه طرد می‌شود و بر توحید به عنوان اساس تکوین و گسترش روابط اجتماعی تأکید می‌شود (سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ۱۳۹۰، ص ۱۲). از طرفی از آن‌جا که ایرانی کشوری است که اکثریت افراد آن دین اسلام را به عنوان دین حق (آیین الهی بیان‌گر جهان بینی و نظام معیار حاکم بر ابعاد فردی و جمعی حیات انسان) برگزیده‌اند و از این رو به طور طبیعی و طی قرون متمادی نظام فکری، اعتقادی و ارزشی اسلام کمابیش بر شئون مختلف زندگی مردم این کشور حاکم بوده است (شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰، ص ۴۷)، بنابراین آن‌چه در این مقاله به عنوان جامعه اسلامی، مورد نظر است، جامعه اسلامی ایران است. گرچه از نظر غرب شاخص‌های یک جامعه مطلوب محور بودن کسب درآمد بدون توجه به روش کسب و هزینه آن، استقلال اقتصاد از اخلاق و فارغ بودن از ارزش برای کسب سود حداکثری، عدم دخالت دولت‌ها در مبارزه با روش‌های کسب درآمد افراد، شرکتها و سازمان‌ها، در اولویت قرار داشتن لذت‌های مادی حیوانی، تقدم توسعه بر عدالت، در خدمت اقتصاد بودن اخلاق، آموزش، فرهنگ، سیاست و... است. اما در اسلام شاخص‌های پیشرفت عبارت هستند از تقدم عدالت بر توسعه، محور بودن حق، اولویت رشد انسانیت به جای رشد مادی، موازات (توازن سطح زندگی به جای پیشتازی برخی در اقتصاد)، در خدمت انسانیت و اخلاق قرار داشتن تمام امور اقتصاد، آموزش، فرهنگ، سیاست و...، معنی دار بودن اقتصاد با محوریت اخلاق، اقتصاد، کسب درآمد، تولید و هزینه و توزیع مشروع و حلال. بنابراین با توجه به اهمیت جامعه اسلامی، از دیدگاه‌های مختلف، ویژگی‌های متعددی برای این جامعه مطرح شده است که از جمله آنها می‌توان به

موارد زیر اشاره کرد: ۱- ولایت محوری مهم ترین عناصر سرمایه اجتماعی اسلامی از جمله ولایت حق تعالی، ولایت رسول و اولی الامر و وجود حیات اخروی و نظام پاداش و جزای اخروی نشأت گرفته از بنیان های معرفتی اسلام، و ویژگیهایی پدید می آورند که خاص یک جامعه اسلامی بوده و در سایر جوامع مرسوم و فارغ از ارزش های دینی یافت نخواهند شد (دهقانی، سلیمانی و فرجی، ۱۳۹۶، ص ۲).

۲- عدالت و برابری: عدالت اساسی ترین ارزش اخلاقی و اجتماعی در جامعه اسلامی است. از منظر قرآن کریم خداوند در جامعه اسلامی همه افراد بشر بر حسب آفرینش از یک اصل نشأت گرفته و با هم برابر بوده و از حقوق و تکالیف عادلانه برخوردار هستند (نساء: آیه ۱) و هیچ انسانی بر انسان دیگر به لحاظ اصل آفرینش فزونی و برتری ندارد و تفاوت های طبیعی (نژادی، قومی، جنسی و وراثتی و ...) موجود بین انسانها بر مبنای حکمت الهی و تنها برای شناسایی آدمیان است (حجرات: آیه ۱۳). برابری انسان ها در برابر اجتماع و قانون) بدین معنا است که همه انسانها صاحب حقوق و تکالیفی عادلانه (بر حسب توانایی ها و خصوصیات و میزان سعی و تلاش خویش) هستند (مبانی نظری سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰، ص ۶۳). با این وجود در یک جامعه اسلامی، گرچه انسانها دارای طبیعت و فطری مشترک هستند، اما چون خداوند در بسیاری از ویژگی ها (جسمی، فکری، جنسی و جنسیتی) آنها را متفاوت خلقت نموده است، (نوح: آیه ۱۴، زخرف: آیه ۳۲، روم: آیه ۲۲، اسراء: آیه ۸۴، انعام، آیه ۱۶۵، تجل: آیه ۷۱ و نساء: آیه ۳۲)، بنابراین بر اساس این تفاوت ها چگونگی و میزان مسئولیت و گستره زمینه ها، امکانات و فرصت های تکامل یا تنزل در انسان ها نیز گوناگون است (مبانی نظری سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰، ص ۶۷). رأفت و احسان و گذشت و بخشش مهم ترین ارزش متمم عدالت است ۳- مکلف و مسئول بودن افراد در جامعه اسلامی، انسان موجودی مکلف است و نسبت به انجام تکالیف خود، اول در برابر خدا و سپس خویشتن و دیگران مسئولیت دارد. ۴- توازن و تعادل: جامعه اسلامی در مسیر تحقق مفهوم قرآنی امت و وسط (بقره: ۱۳۴)، از حد قابل قبولی از همه شاخص های پیشرفت همه جانبه و پایدار (بر اساس ارزش های دینی به طور متوازن برخوردار است (پرهیز از پیشرفت تک بعدی). ۵- تأسی به اولیای الهی و تولا و اطاعت از آنها و دشمنی با دشمنان راه خدا و اولیای خداوند: آدمی برای نقش آفرینی در روند تکوین و تحول هویت خویش، به دلیل وجود تهدیدهای بیرونی و درونی نیازمند استعانت از خدای متعال و بهره مندی از راهنمایی و مساعدت انسان های رشد یافته است (مبانی نظری سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰، ص ۷۵) و آزادی حقیقی انسان در رهایی از همه موانع درونی و بیرونی رشد و تعالی انسان، نظیر وابستگی به شهوات و تمایلات نفسانی، پذیرش انواع ستم اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، تبعیت کورکورانه از هنجارها و سنت های غلط و اطاعت از حاکمیت طاغوت و حرکت به سوی عبودیت خداوند است. ۶- نقش بنیادی علم و عالم در جامعه اسلامی: علم در رأس فضیلتها (غورالحکم و دررالکلم آمدی، ص ۴۱)، ریشه همه خوبیها (غورالحکم و دررالکلم آمدی، ص ۴۱)، هم نشین جدایی ناپذیر ایمان (غورالحکم و دررالکلم آمدی، ص ۴۶)، چراغ عقل و مایه ارزش گذاری آدمیان است (مبانی نظری سند تحول بنیادین، ۱۳۹۰، ص ۱۰۳). ۷- اهتمام به حیات طیبه: به زعم (مکارم شیرازی، ۱۳۸۰، ص ۳۹۴)، زندگی پاکیزه از هر نظر، پاکیزه از آلودگی ها، ظلمها و خیانت ها، عداوتها و دشمنی ها، اسارتها و ذلتها و انواع نگرانی ها و هرگونه چیزی که آب زلال زندگی را در کام انسان ناگوار می سازد. ۸- سلامت: (جواهری، ۱۳۹۵، ص ۵۲)، یکی از ویژگی های جامعه اسلامی را سلامت عنوان کرده و در بیان مفهوم سلامت آورده است که در قرآن و حدیث واژه سلامت بیان گر ابعاد مادی و معنوی زندگانی انسان

است. در حدیث علوم زیباترین جامه سلامتی ذکر شده و مفهوم آن پاکی از عیب‌ها و گناهان و دردها و بیماری‌ها و رهایی از آفات و آسیب‌های روحی و بدنی و برخورد سالم با دیگران و صلح و آشتی با آنان و دوری از نزاع و دشمنی است. هم‌چنین ایمان یکی دیگر از شاخص‌های جامعه سالم اسلامی بر شمرده شده است که می‌تواند باعث کاهش اضطراب، بحران روحی و رنج درونی و رعب و وحشت شود.

جایگاه دانشگاه‌ها در تحقق جامعه اسلامی

جایگاه دانشگاه‌ها در تحقق جامعه اسلامی، با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب؛ رهبر معظم انقلاب اسلامی شاخص‌های جامعه پیشرفته را فراصنعتی شدن، خودکفایی در نیازهای اساسی، افزایش بهره‌وری، ارتقای سطح سواد، ارتقای خدمات - رسانی به شهروندان، افزایش امید به زندگی، رشد ارتباطات و مبتنی شدن بر روند تحول بر عناصر اصلی هویت ملی و آرمان‌های اساسی ذکر نموده‌اند (دیدار عمومی مورخه ۱۳۷۲/۶/۱۴). ابعاد تحول و پیشرفت در نگاه ویژه نظام اسلامی از دیدگاه مقام معظم رهبری (مطهر، ۱۳۹۵، ص ۱۶) عبارت هستند از: افزایش ثروت ملی، عدالت طلبی، اقتدار علمی، رشد اخلاق و معنویت و عواطف اسلامی، عزت ملی، مبارزه با فقر و فساد و بیکاری و تبعیض، مقابله با جهل و بی‌قانونی، ارتقای علمی مدیریت‌ها، انضباط اجتماعی، افزایش احساس مسئولیت اجتماعی و استقلال فرهنگی با این وجود استقرار جامعه دینی همواره با مشکلات و مسائل مختلفی روبه‌رو بوده است. به گونه‌ای که امام علی (ع) در فراز دوم و سوم از خطبه ۳۳۳ نهج البلاغه درباره اوضاع یک جامعه نابسامان دینی به شاخص‌های مختلفی اشاره می‌کند: از جمله کاهش خواص حق مدار و حق‌گرا، گرمی بازار دروغ و شایعه و غوغا سالاری، انزوای اهل حق و ولایت‌مدار، حریم شکنی و مسخ ارزش‌ها، استحاله اخلاقی جوانان، آلودگی بزرگان و سالمندان به گناه، روابط اجتماعی ناسالم، گسست بین نسل‌ها، شکاف طبقاتی و بخل و عدم برخورداری از روحیه گذشت و احسان: به راستی شما در زمانی هستید که گوینده حق در آن کم و زبان در آن از راستی کند و ملازم حق (کسی که از حق جدا نمی‌شود) خوار، اهل آن بر گناه و معصیت محبوس، و با یکدیگر بر سستی و غش و نفاق صلح کرده، جوان‌هایشان بدخو و پیران آنها گناه کار و عالم آنها منافق و خواننده ایشان بیرون رونده (از دین)، کوچکشان بزرگ خود را احترام ننموده و ثروتمندشان فقیر خود را مخارج نمی‌دهد. جامعه امروزی ایران نیز از مشکلات گوناگونی برخوردار است که در صورت عدم توجه به آنها تحقق جامعه اسلامی با چالش‌های جدی مواجه خواهد شد (مطهر، ۱۳۹۵، ص ۶-۱).

از جمله مهم‌ترین چالش‌های جامعه امروزی ایران را موارد زیر بر شمرده است: الف) بحران بیکاری: که عامل اصلی مشکلاتی مانند فقر اقتصادی مشکلات روحی و روانی فردی و اجتماعی، افت ارتباطات خانوادگی، مشاجره، خلاف-کاری و عدم توجه به بنیان‌های خانواده و به تبع آن فروریختگی ارزش‌های اجتماعی و به انحراف کشیده شدن بنیان‌های اساسی جامعه خواهد بود. طبق الگوی دینی و توصیه‌های پیامبر (ص) و ائمه (ع) نیز هر فرد مسلمان باید عامل به کار باشد و تلاش برای رزق و روزی حلال کم‌تر از جهاد در راه خدا نیست.

ب) تنزل بنیاد خانواده: جامعه سالم مجموعه‌ای از خانواده‌های سالم است و خانواده تنها یک نهاد اجتماعی صرف نیست، بلکه کانون اصلی رشد و تعالی انسان‌ها است. اما تغییر نظام سنتی خانواده به سمت بینظامی و بی‌ثباتی، افزایش طلاق‌های رسمی و عاطفی، کاهش طلاق، ازدواج سفید، گسترش فساد و فحشا و بی‌بند

و باری جنسی، ناامیدی روزافزون دختران تحصیل کرده در زمینه اشتغال و ازدواج باعث رنگ پریدگی اخلاقی، تهاجم ماهواره‌ای، نابسامانی اقتصادی و کم رنگ شدن باورهای دینی خواهد شد (مطهر، ۱۳۹۵، ص ۶-۱)

ج) طلاق طلاق یکی از آسیب‌های اساسی و آسیب‌زای جامعه اسلامی ایران است که باعث ایجاد ناهنجاری‌های مختلف از جمله زنان بی سرپرست و سرپرست خانوار، کودکان بزه‌کار، دختران فراری، ازدواج‌های دوم نامناسب و ... خواهد شد.

ه) اعتیاد: بررسی مشکلات اجتماعی حاکی است که این مشکلات به طور زنجیروار به هم مرتبط بوده و هر آسیب خود باعث ایجاد آسیب‌های دیگر خواهد بود. یکی از این آسیب‌ها که هم علت و هم معلول بسیاری از آسیب‌های دیگر جامعه است، اعتیاد است.

و) نخبگان بی تفاوت: این بی تفاوتی می‌تواند جامعه را از تحرک انداخته و سایرین اقدام به سیاه‌نمایی و بزرگ‌کردن و لاینحل بودن آنها کنند.

ز) بحران تهاجم فرهنگی: چالش با دنیای غرب همواره یکی از چالش‌های مهم جامعه اسلامی ایران بوده و القای محدود بودن دهکده جهانی به کشور ابرقدرت آمریکا یک سری قواعد از پیش تعیین‌کننده برای جهانیان به وجود آورده و حتی بسیاری از کشورهای اسلامی را نیز تحت تأثیر قرار داده است و مشکلات و آسیب‌های اجتماعی متعددی برای آنها ایجاد کرده است (مطهر، ۱۳۹۵، ص ۶-۱).

با توجه به اهمیت استقرار و تداوم جامعه اسلامی، مقام معظم رهبری (۱۳۹۷) با صدور بیانیه گام دوم انقلاب، خطاب به ملت ایران و به ویژه جوانان، برای نزدیک کردن انقلاب به آرمان بزرگش که ایجاد جامعه اسلامی و تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی (ارواحنا فدا)، بعد از تبیین دستاوردهای شگرف چهارده گذشته، از جمله پیروزی انقلاب اسلامی به عنوان آغازگر عصر جدید عالم، شعارهای جهانی، فطری، درخشان و همیشه زنده انقلاب، دفاع ابدی از نظریه‌های نظام انقلابی و فاصله میان باید‌ها و واقعیت‌ها، انقلاب اسلامی مایه سربلندی ایران و ایرانی، شناخت در ست گذشته برای برداشتن گام‌های استوار در آینده، آغاز انقلاب و نظام اسلامی از نقطه صفر، تقابل دو گامه جدید اسلام و استکبار پدیده برجسته جهان معاصر، مدیریت جهادی و اعتقاد به اصل ما می‌توانیم عامل عزت و پیشرفت ایران در همه عرصه‌ها و برشمردن برکات انقلاب اسلامی، خودسازی، جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی را محور فصل جدید جامعه اسلامی ایران در گام بزرگ دوم قرار داده است. مقام معظم رهبری در این بیانیه برای ساخت جامعه اسلامی مطلوب موارد زیر را مد نظر قرار داده اند: الف) گسترش علم و پژوهش: به عنوان آشکارترین وسیله عزت و قدرت یک کشور و نیاز کشور به جوانان چشمه دانش در میان افراد جامعه، در پیش گرفتن راه علمی و پژوهشی هم چون یک جهاد با احساس مسئولیت بیشتر توسط جوانان و خیزش علمی کشور.

ب) گسترش معنویت و اخلاق در جامعه: برجسته کردن ارزش‌های معنوی مانند اخلاص، ایثار، توکل، ایمان در خود و جامعه و رعایت فضیلت‌های اخلاقی مانند خیر خواهی، گذشت، کمک به نیازمندان، راست‌گویی، شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکو است. با توجه به ابزارهای رسانه‌ای پیشرفته و فراگیر امروزی که امکان بسیار خطرناکی در اختیار کانون‌های ضد معنویت و ضد اخلاق نهاده است و

تهاجم روزافزون دشمنان، لزوم اقدامات و تنظیم و اجرای برنامه های کوتاه مدت و میان - مدت جامع هوشمندانه و کاملاً مسئولانه توسط دستگاه های مسئول حکومتی و اشخاص و نهادهای غیر حکومتی را می طلبد .

ج) اقتصاد: به عنوان یک نقطه کلیدی تعیین کننده و نقطه قوت و عامل مهم سلطه ناپذیری و نفوذناپذیری کشور بودن یک اقتصاد قوی و نقطه ضعف و زمینه ساز نفوذ و سلطه و دخالت دشمنان بودن یک اقتصاد ضعیف، از دیدگاه رهبری نه به عنوان یک هدف جامعه اسلامی، بلکه به عنوان یکی از وسایل دست یابی به هدف، همواره مورد تأکید بوده است. بنابراین توصیه شده است با توجه به تأثیر فقر و غنا بر زندگی بشری، تقویت اقتصاد مستقل کشور که مبتنی بر تولید انبوه و با کیفیت و توزیع عدالت محور و مصرف به اندازه و دوری از اسراف و مناسبات مدیریتی خردمندانه، برای حل مشکلات زندگی مردم مانند بیکاری جوانان، فقر درآمدی در طبقات پایین و مانند آن با تأکید بر تهیه سیاست های اقتصاد مقاومتی، درون زایی اقتصاد کشور، مولد شدن و دانش بنیان شدن آن، مردمی کردن اقتصاد و تصدی گری نکردن دولت و برون گرایی با استفاده از ظرفیتهای مختلف، یک لزوم برای جامعه اسلامی ایران است.

د) عدالت و مبارزه با فساد: عدالت به عنوان صدر نشین هدف های اولیه همه بعثتها و رخت بر بستن فساد از کارگزاران حکومت جمهوری اسلامی، از جمله توصیه های معظم له برای دستیابی به یک جامعه مطلوب اسلامی بوده است.

ه) استقلال و آزادی: استقلال ملی به معنی آزادی ملت و حکومت از تحمیل و زورگویی قدرت های سطله گر جهان و آزادی اجتماعی به معنای حق تصمیم گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه افراد جامعه از جمله ارزش های اسلامی و عطیهای الهی به انسان ها هستند که حکومت ها موظف به تأمین آنها هستند و دولت و جامعه اسلامی موظف به حراست از آنها که دستاورد خون صدها هزار انسان والا و شجاع و فداکار بوده است، هستند.

و) عزت ملی، روابط خارجی و مرزبندی با دشمن: شاخه هایی از اصل عزت، حکمت و مصلحت در روابط بین المللی، به عنوان بخشی از مظاهر جمهوری اسلامی که جزء با شجاعت و حکمت مدیران جهادی به دست نمی آیند، توصیه دیگر رهبری بوده که لازم است مورد توجه قرار گیرند.

ز) سبک زندگی: با توجه به تلاش غرب برای ترویج سبک زندگی غربی در ایران و زیان های بی جبران اخلاقی و اقتصادی و دینی و سیاسی به کشور و ملت، مقابله جهادی همه جانبه و هوشمندانه با آن از طریق جوانان مورد تأکید رهبری بوده است.

از طرفی یکی از ارکان مهم جوامع امروزی دانشگاه ها بوده و دانشگاه ها می توانند نقش و جایگاه مهمی در تحقق جامعه اسلامی داشته باشند. دانشگاه در جامعه یک واسطه نهادی است که با مجموعه شرایط فرهنگی و اجتماعی در تعامل است. مراکز علمی از روند تحولات اجتماعی و فرهنگی تأثیر می پذیرند و بر آنها تأثیر می گذارند. چرا که این نهاد کارکردهای متعددی از جمله ارتقای آگاهی های عمومی، نظم اجتماعی درونی مبتنی بر تعادل در نظام قشربندی اجتماعی، اجتماعی کردن افراد هم سو با اهداف و ارزش ها، هماهنگ سازی خرده فرهنگ ها، تحکیم روابط قراردادی، تهیه فلسفه اجتماعی جامعه و نقد سیاست های عمومی

دارد (ذاکر صالحی، ۱۳۸۲، ص ۱۰). دانشگاه مهم ترین نهاد اجتماعی است که با توانمندسازی ذهنی، مهارتی، شناختی، فنی و اجتماعی می تواند جامعه ای قوی و توانمند ایجاد کند که با بهره گیری و تجهیز به علم و دانش نافع و کاربردی می تواند به حل مسائل و مشکلات اجتماعی کمک نماید (یونسکو، ۲۰۰۵، ص ۱۴۰).

روش پژوهش

پژوهش حاضر بر اساس اهداف پژوهش، از نوع کاربردی؛ روش انجام آن توصیفی-پیمایشی؛ و روش جمع آوری داده‌ها به صورت کتابخانه‌ای-میدانی بود. پژوهش در چهارچوب رویکرد کیفی و با بکارگیری روش نظریه تحلیل مضمون انجام گرفته است. مبنای اصلی فرآیند تحلیل داده‌ها در روش نظریه مضمون، کدگذاری است. انجام تحلیل و استخراج مفاهیمی که داده‌ها را می‌نمایند، کدگذاری خواننده می‌شود. فرآیند تحلیل داده‌ها در روش نظریه تحلیل مضمون بر اساس کدگذاری داده‌های خام و سپس دسته بندی انتزاعی کدها در قالب مفاهیم انجام پذیرفته است. بنابراین تحلیل داده‌ها با «کدگذاری باز» (شناسایی مقوله‌ها، مشخصه‌ها، و ابعاد) آغاز شده، با «کدگذاری محوری» (بررسی شرایط، راهبردها، و پیامدها) ادامه یافته، و با «کدگذاری انتخابی» (شکل دادن نظریه حول یک مقوله) ادامه پیدا کرده است. در مرحله کیفی با ۱۲ نفر از خبرگان، که عمدتاً خبرگان دانشگاهی مسلط به بحث نقش مراکز دانشگاهی در سیاست‌گذاری عمومی بودند، که مصاحبه‌ها به صورت هدفمند تا دستیابی به اشباع نظری ادامه داشت و نمونه‌های بخش کمی شامل ۱۹۶ نفر که بر اساس فرمول کوکران انتخاب شدند. ابزار پژوهش در بخش کیفی با استفاده از روش اکتشافی مولفه‌های نقش مراکز دانشگاهی در سیاست‌گذاری عمومی و عوامل موثر بر آن مشخص شده و در بخش کمی از طریق تحقیق توصیفی-پیمایشی مورد ارزیابی قرار داده شد. روش نمونه‌گیری در بخش کیفی به صورت هدفمند و در بخش کمی به صورت تصادفی ساده بوده است. ابزار پژوهش در بخش کیفی مصاحبه اکتشافی نیمه ساختمند بوده است و در بخش کمی برای ارزیابی نقش مراکز دانشگاهی در سیاست‌گذاری عمومی از پرسشنامه محقق ساخته که بر اساس مضامین بدست آمده در مرحله کیفی طراحی شد، استفاده شده است. در بخش کیفی تحلیل مصاحبه‌ها با استفاده از روش تحلیل مضمون انجام شد. برای عملیاتی نمودن هر یک از متغیرهای تحقیق، بر اساس پرسشنامه مورد استفاده برای هر مولفه، تعدادی گویه در نظر گرفته شد. گویه‌های این پرسشنامه در قالب طیف لیکرت پنج قسمتی طراحی شده‌اند. پایایی پرسشنامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ آزمون شد و با توجه به این که ضریب آلفای کرونباخ کلیه متغیرها بیش از ۰/۷ بود، پایایی پرسشنامه تایید شد. در این پژوهش به منظور تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌های از مدلیابی معادلات ساختاری استفاده شده است. داده‌پردازی و محاسبات این پژوهش با استفاده از نرم افزار SPSS و Amos انجام شده است. در ادامه با ارائه جداول کدگذاری‌های انجام شده مصاحبه‌ها، به ارائه شاخص‌های حاصل از مصاحبه طراحی نقش مراکز دانشگاهی در سیاست‌گذاری عمومی می‌پردازیم.

جدول ۱- مفاهیم و مقوله‌ها

نوع مقوله	مقوله	
عوامل اقتصادی	تأمین نیروی انسانی مسئولیت پذیر و پاسخگو، مورد نیاز جامعه و صنعت متناسب با تحولات جهانی.	
	خدمات مشاوره ای پشتیبانی به شرکت ها	
	تجاری سازی	
	پیشرفت اقتصادی جامعه	
	ارائه الگوهایی برای مبارزه با فقر و محرومیت	
	ارزش آفرینی متناسب با اجتماع محلی	
	مشارکت در توسعه پایدار منطقه از طرق مختلف (آموزش، پژوهشهای تقاضا محور...)	
	اتخاذ سیاستهای مدیریتی	
عوامل قانونی	تدوین آیین نامه های داخلی مسئله محور	
	تدوین سیاست های آموزش همگانی مسئولیت‌های اجتماعی	
	تدوین استانداردهای مسئولیت های اجتماعی	
	عدالت و مبارزه با فساد	
عوامل اجتماعی-سیاسی	گسترش استقلال و آزادی	
	ترویج آزادی عمل دانشگاه در ورود به معضلات اجتماعی	
	پاسخ گویی به نیازها و تقاضای جامعه	
	تدوین منشور اخلاقی متناسب با اجتماع	
	توسعه سلامت اخلاقی فردی و اجتماعی	
	دانشگاه به عنوان کنش گر و نماد توسعه منطقه و محل	
	افزایش انتظارات و فشارهای محلی از دانشگاه و جامعه دانشگاهی	
	تفکر توسعه ای (تفکر مدیران دانشگاهی به جهت گیری‌های توسعه اجتماعی)	
	نگاه دانشگاه به توانمندی ها و ظرفیت های منطقه	
	عوامل فرهنگی	

گسترش معنویت و اخلاق در جامعه	
گسترش علم و پژوهش	
واکنش به بحرانهای انسانی و طبیعی بوجود آمده در سطح کشوری و بین‌المللی.	
خدمات رسانی مادی و معنوی انسان دوستانه به جامعه.	
ترویج صلح بین اقوام	
عوامل فرهنگی و سیاسی محیط محلی و منطقه	
سبک زندگی	
همگرایی توانمندساز و هدفمند و مدیریت یکپارچه	بین‌المللی سازی دانشگاه‌ها
مدیریت هوشمندانه محیط	
فرصت‌آفرینی راهبردی	
هویت مستقل	
بازآفرینی سازوکارها و قوانین و بهسازی ساختاری، علمی و فرهنگی	
عزت ملی، روابط خارجی و مرزبندی با دشمن	
ارائه و معرفی ایده‌های بومی در سطح جهانی (ماهیت علم و دانش)	عوامل علمی و فناوری
ایجاد و تقویت رشته‌های متناسب با نیاز جامعه	
دسترسی به تکنولوژی‌های روز دنیا	
تولید و نشر علم	

یافته‌های تحقیق

قبل از ارزیابی مدل ساختاری پژوهش، می‌بایست معناداری وزن رگرسیون (بار عاملی) گویه‌های مربوط به سازه‌های مختلف پرسش‌نامه در پیش‌بینی گویه‌های مربوطه، بررسی شده تا برازندگی مدل‌های اندازه‌گیری و قابل قبول بودن نشان‌گرهای آن‌ها در اندازه‌گیری سازه‌ها مورد تایید واقع شود. پس از اینکه هر یک از مدل‌های اندازه‌گیری به‌طور جداگانه برازش یافت، مدل اندازه‌گیری کلی نیز مورد بررسی قرار خواهد گرفت. بررسی معناداری وزن رگرسیون (بار عاملی) گویه‌های مربوط به سازه‌های مختلف، با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی تأییدی (CFA) و نرم‌افزار AMOS انجام شده است. مدل اندازه‌گیری، قوانین حاکم بر

چگونگی اندازه‌گیری متغیرهای پنهان بر حسب متغیرهای مشاهده شده را تعیین و ویژگی‌های اندازه‌گیری متغیرهای مشاهده شده را بیان می‌کند. یعنی مدل اندازه‌گیری، با روابط میان متغیرهای پنهان و مشاهده شده، سروکار دارند. چنین مدلی فرض‌هایی را در مورد روابط میان مجموعه‌ای از متغیرهای مشاهده شده تعیین می‌کند. همانند سوالات (آیتم) پرسشنامه، و متغیرهای پنهان (عامل‌های) که سوالات برای اندازه‌گیری آن طراحی شده‌اند. در برازش مدل‌های اندازه‌گیری بررسی مناسب بودن بارهای عاملی و معناداری سازه را دنبال خواهیم کرد. اصولاً بارهای عاملی که مقدار برآورد استاندارد شده آن‌ها بیش از ۰٫۵ باشد، مناسب است. این حالت نشان می‌دهد که گویه‌ی مورد بررسی تاثیر قابل توجه و معناداری در سازه‌ی مربوطه دارد. بنابراین گویه‌هایی که بار عاملی آنها کمتر از ۰٫۵ باشد از روند تحلیل حذف می‌شوند. معناداری هر یک از سازه‌ها با توجه به شاخص‌های آماری مورد بررسی قرار می‌گیرد.

جدول ۲- شاخص‌های برازش مدل و حد مطلوب آنها

کای اسکوئر بهینه شده (χ^2/df)	از ۳ کم‌تر
ریشه میانگین مربعات باقی مانده (RMR)	زیر ۰/۰۵
شاخص برازش تطبیقی (CFI)	۰/۹ به بالا
ریشه‌ی میانگین مربعات خطای برآورد (RMSEA)	زیر ۰/۰۸
شاخص نیکویی برازش ایجازی (GFI)	۰/۹ به بالا
شاخص برازش ایجازی هنجار شده (NFI)	۰/۹ به بالا

همانطور که پیشتر نیز گفته شد ارزیابی بخش اندازه‌گیری مدل باید مقدم بر ارزیابی بخش ساختاری مدل باشد. در پژوهش حاضر ابتدا مدل اندازه‌گیری مورد آزمون قرار گرفته و سپس مدل علی برازش می‌یابد.

تمامی بارهای عاملی بالاتر از ۰٫۵ می‌باشند و معنادار می‌باشند و نشان می‌دهند مدل اندازه‌گیری طراحی شده برای «بررسی نقش مراکز دانشگاهی در سیاست‌گذاری عمومی جمهوری اسلامی ایران»، از برازش خوبی برخوردار بوده و تمام مولفه‌های آن تاثیر مطلوب و معناداری در اندازه‌گیری نقش مراکز دانشگاهی در سیاست‌گذاری عمومی جمهوری اسلامی ایران دارا می‌باشند. در مدل اندازه‌گیری کلی پژوهش نسبت مجذور کای به درجه آزادی ۱،۵۱۵ بوده و نشان می‌دهد مدل از برازش منطقی برخوردار می‌باشد. شاخص‌های GFI، NFI و CFI نیز به ترتیب ۰/۹۰۴، ۰/۹۰۸ و ۰/۹۲۰ برآورد شده‌اند که بر برازش مطلوب و مناسب مدل دلالت دارند و شاخص‌های RMSEA و RMR نیز به ترتیب ۰/۰۵۸ و ۰/۰۴۳ بوده و برازش مطلوب و مناسب مدل برآورد شده را تایید می‌کند. بنابراین مدل اندازه‌گیری نقش مراکز دانشگاهی در سیاست‌گذاری عمومی جمهوری اسلامی ایران از برازش مناسب و قابل قبولی برخوردار است. این نتایج همگی بر مناسب و قابل قبول بودن مدل اندازه‌گیری نقش مراکز دانشگاهی در سیاست‌گذاری صحه می‌گذارد. در جدول زیر مقادیر بارعاملی مربوط به مولفه‌ها و آزمون معناداری آنها را نمایش می‌دهد.

جدول ۳- بارعاملی گویه‌ها در مدل اندازه‌گیری

مقوله	مقوله
-------	-------

<۰,۰۰۱			s1	تأمین نیروی انسانی مسئولیت پذیر و پاسخگو، مورد نیاز جامعه و صنعت متناسب با تحولات جهانی.	عوامل اقتصادی
<۰,۰۰۱	۸.۶۷۲	۰.۶۷	s2	خدمات مشاوره ای پشتیبانی به شرکت ها	
<۰,۰۰۱	۷.۵۶۳	۰.۷۱۴	s3	تجاری سازی	
<۰,۰۰۱	۷.۸۳۳	۰.۷۴۶	s4	پیشرفت اقتصادی جامعه	
<۰,۰۰۱	۷.۵۰۵	۰.۷۰۶	s5	ارائه الگوهایی برای مبارزه با فقر و محرومیت	
<۰,۰۰۱	۷.۱۳۲	۰.۶۶۲	s6	ارزش آفرینی متناسب با اجتماع محلی	
<۰,۰۰۱	۷.۸۱۵	۰.۷۴۳	s7	مشارکت در توسعه پایدار منطقه از طرق مختلف (آموزش، پژوهشهای تقاضا محور...	
<۰,۰۰۱		۰.۶۹۱	s8	اتخاذ سیاستهای مدیریتی	عوامل قانونی
<۰,۰۰۱	۸.۶۹۲	۰.۷۳۹	s9	تدوین آیین نامه های داخلی مسئله محور	
<۰,۰۰۱	۸.۱۰۷	۰.۶۸۶	s10	تدوین سیاست های آموزش همگانی مسئولیت های اجتماعی	
<۰,۰۰۱	۹.۱۴۸	۰.۷۸	s11	تدوین استانداردهای مسئولیت های اجتماعی	
<۰,۰۰۱		۰.۶۸۲	s12	عدالت و مبارزه با فساد	
<۰,۰۰۱	۹.۹۲۸	۰.۶۷۶	s13	گسترش استقلال و آزادی	
<۰,۰۰۱	۸.۰۲۷	۰.۷۰۶	s14	ترویج آزادی عمل دانشگاه در ورود به معضلات اجتماعی	
<۰,۰۰۱	۸.۰۱۸	۰.۷۰۵	s15	پاسخ گویی به نیازها و تقاضای جامعه	عوامل اجتماعی-سیاسی
<۰,۰۰۱	۸.۶۰۱	۰.۷۶۱	s16	تدوین منشور اخلاقی متناسب با اجتماع	
<۰,۰۰۱	۷.۹۴۴	۰.۶۹۸	s17	توسعه سلامت اخلاقی فردی و اجتماعی	
<۰,۰۰۱	۷.۸۴۳	۰.۶۸۸	s18	دانشگاه به عنوان کنش گر و نماد توسعه منطقه و محل	
<۰,۰۰۱	۷.۱۵۱	۰.۶۲۲	s19	افزایش انتظارات و فشارهای محلی از دانشگاه و جامعه دانشگاهی	
<۰,۰۰۱	۷.۲۴۹	۰.۶۳۲	s20	تفکر توسعه ای (تفکر مدیران دانشگاهی به جهت گیری های توسعه اجتماعی)	
<۰,۰۰۱		۰.۷۵۱	s21	نگاه دانشگاه به توانمندی ها و ظرفیت های منطقه	
<۰,۰۰۱	۱۰.۹۳۳	۰.۸۳۴	s22	گسترش معنویت و اخلاق در جامعه	عوامل فرهنگی
<۰,۰۰۱	۱۱.۰۳۲	۰.۸۴۲	s23	گسترش علم و پژوهش	
<۰,۰۰۱	۱۰.۲۴۵	۰.۷۸۹	s24	واکنش به بحرانهای انسانی و طبیعی بوجود آمده در سطح کشوری و بین المللی.	

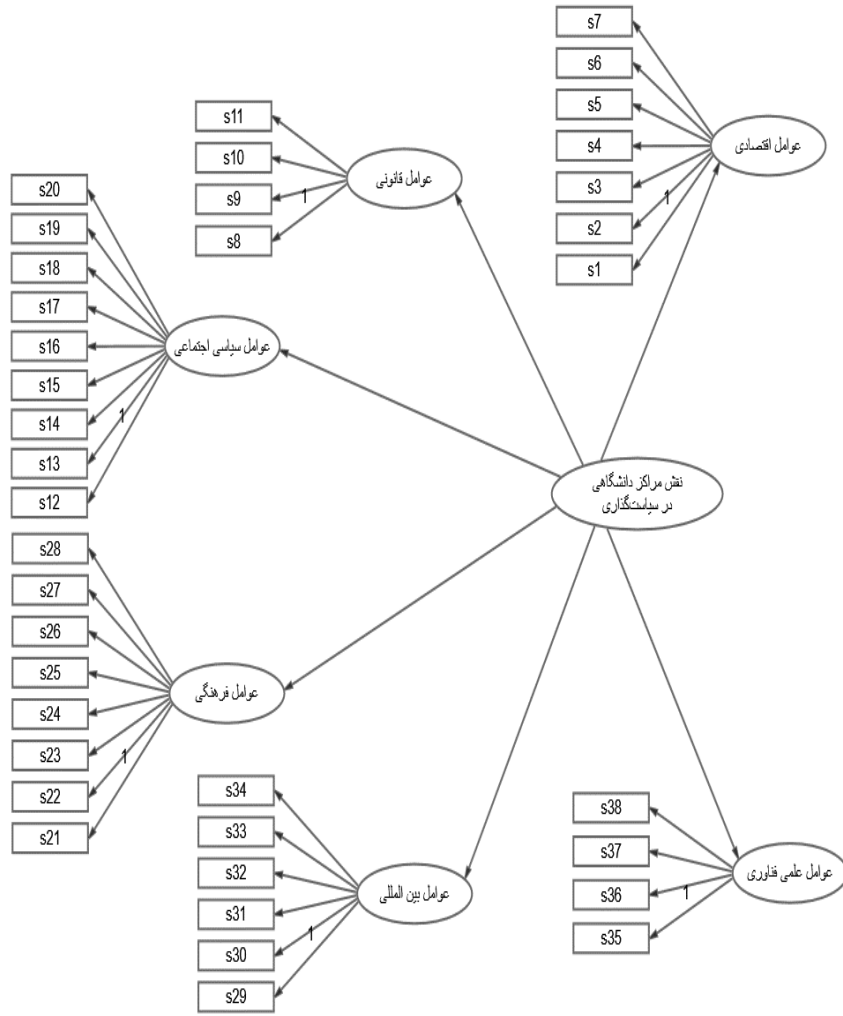
<۰,۰۰۱	۹.۰۹۲	۰.۷۱۱	s25	خدمات رسانی مادی و معنوی انسان دو ستانه به جامعه.	
<۰,۰۰۱	۹.۱۹۸	۰.۷۲	s26	ترویج صلح بین اقوام	
<۰,۰۰۱	۹.۷۴۵	۰.۷۵۵	s27	عوامل فرهنگی و سیاسی محیط محلی و منطقه	
<۰,۰۰۱	۹.۶۲۱	۰.۷۴۷	s28	سبک زندگی	
<۰,۰۰۱		۰.۸۱	s29	همگرایی توانمندساز و هدفمند و مدیریت یکپارچه	
<۰,۰۰۱	۱۰.۸	۰.۷۶۷	s30	مدیریت هوشمندانه محیط	
<۰,۰۰۱	۱۲.۴۴۱	۰.۸۴۸	s31	فرصت آفرینی راهبردی	بین المللی سازی دانشگاه ها
<۰,۰۰۱	۱۰.۶۲۱	۰.۷۵۸	s32	هویت مستقل	
<۰,۰۰۱	۱۰.۶۰۶	۰.۷۵۸	s33	بازآفرینی سازوکارها و قوانین و بهسازی ساختاری، علمی و فرهنگی	
<۰,۰۰۱	۱۰.۰۷۴	۰.۷۳	s34	عزت ملی، روابط خارجی و مرزبندی با دشمن	
<۰,۰۰۱		۰.۸۶۱	s35	ارائه و معرفی ایده‌های بومی در سطح جهانی (ماهیت علم و دانش)	عوامل علمی و فناوری
<۰,۰۰۱	۱۳.۷۹۴	۰.۸۵۹	s36	ایجاد و تقویت رشته‌های متناسب با نیاز جامعه	
<۰,۰۰۱	۱۱.۹۱۹	۰.۷۸۸	s37	دسترسی به تکنولوژی‌های روز دنیا	
<۰,۰۰۱	۸.۲۷۳	۰.۶۱۱	s38	تولید و نشر علم	

مبنای معناداری گویه‌ها این است که سطح معناداری برای آن‌ها کوچکتر از ۰/۰۵ باشد. همانگونه که مشاهده می‌شود در مدل تحلیل عاملی برازش یافته بار عاملی همه گویه‌ها در پیش‌بینی گویه‌های مربوطه در سطح اطمینان ۰/۹۵ دارای تفاوت معنادار با صفر بوده‌اند و تمامی مولفه‌ها معنادار می‌باشند. همچنین ملاحظه می‌شود که در برآوردهای بارهای عاملی استاندارد شده تمامی آیتم‌های در سطح مناسبی قرار دارند (بیشتر از ۰/۵) و می‌توان گفت که گویه‌های مدل اندازه‌گیری نقش مراکز دانشگاهی در سیاست‌گذاری عمومی جمهوری اسلامی ایران اثر قابل توجه و معنی‌داری در اندازه‌گیری آن‌ها دارند. در شکل فوق بیشترین بارعاملی مربوط به ارائه و معرفی ایده‌های بومی در سطح جهانی (ماهیت علم و دانش) (۰/۸۶۱) و کمترین بارعاملی نیز مربوط به تولید و نشر علم (۰/۶۱۱) می‌باشد. مجذور کای دو به درجه آزادی ۱/۷۲۴ برآورد شده که کمتر از ۳ است و نشان از برازش منطقی و مناسب مدل دارد. همچنین ضرایب CFI و NFI نیز بیش از ۰,۹ بوده‌اند و گویای این مطلب هستند که مدل مناسب است. RMSEA کمتر از ۰,۰۸ و RMR نیز زیر ۰,۰۵ است هر دو در سطح مناسب خود می‌باشند. شاخص GFI نیز در حد مطلوبش بیش از ۰/۹ است که با توجه به مطلوب بودن آنها، کیفیت مدل طراحی شده تایید می‌شود و می‌توان با اطمینان از اطلاعات مدل طراحی شده استفاده نمود. شاخص‌های نیکویی برازش مدل نقش مراکز دانشگاهی در سیاست‌گذاری همگی دلالت بر برازش خوب و قابل قبول مدل دارند. در شکل و جدول زیر نیز ضرایب مسیر مدل‌ها و مقدار T مربوط به آزمون معناداری این ضرایب ملاحظه می‌شود.

مسیر	R ²	بار عاملی	خطای معیار	آماره T	P مقدار
عوامل سیاسی	۰,۷۱	۰,۸۴۵	-	-	<۰,۰۰۱
عوامل فرهنگی	۰,۸۴	۰,۹۱۵	۰,۱۸۸	۷,۲۴۶	<۰,۰۰۱
عوامل بین المللی	۰,۸۷	۰,۹۳۵	۰,۲۰۱	۷,۵۸۱	<۰,۰۰۱
عوامل علمی فناوری	۰,۸۲	۰,۹۰۸	۰,۱۹۴	۷,۷۵۳	<۰,۰۰۱
عوامل قانونی	۰,۷۷	۰,۸۷۶	۰,۱۶۸	۶,۸۱۶	<۰,۰۰۱
عوامل اقتصادی	۰,۸۴	۰,۹۱۶	۰,۱۷۱	۶,۳۷۱	<۰,۰۰۱

نقش مراکز دانشگاهی در
سیاست گذاری

همانگونه که در شکل و جدول فوق به خوبی مشهود است تمامی روابط مدل به لحاظ آماري معنادار هستند چرا که پی مقدار مربوط به تمامی مسیرهای مدل کمتر از ۰,۰۰۱ گزارش شده و نشان از معنی داری تمامی روابط مدل دارد. بنابراین این مدل نیاز به اصلاح ندارد. مقدار R² برای عوامل سیاسی ۰,۷۱، عوامل فرهنگی ۰,۸۴، عوامل بین المللی سازی دانشگاهها ۰,۸۷، عوامل علمی فناوری ۰,۸۲، عوامل قانونی ۰,۷۷ و عوامل اقتصادی ۰,۸۴ بوده است. که نشان می دهد. نقش مراکز دانشگاهی ۷۱ درصد از تغییرات سیاست گذاری در عوامل سیاسی، ۸۴ درصد از تغییرات عوامل فرهنگی، ۸۷ درصد از تغییرات عوامل بین المللی سازی دانشگاه ها، ۸۲ درصد از تغییرات عوامل علمی و فناوری، ۷۷ درصد از تغییرات عوامل قانونی و ۸۴ درصد از تغییرات عوامل اقتصادی را تبیین می کند. مشاهده می شود که ضریب مسیر نقش دانشگاه به سیاستگذاری در عوامل سیاسی، عوامل فرهنگی، عوامل بین المللی سازی دانشگاه ها، عوامل علمی و فناوری، عوامل قانونی و عوامل اقتصادی به ترتیب ۰,۸۴۵، ۰,۹۱۵، ۰,۹۳۵، ۰,۹۰۸، ۰,۸۷۶ و ۰,۹۱۶ گزارش شده است که همگی مثبت هستند و نشان می دهند که مراکز دانشگاهی نقش مثبت و معناداری بر سیاستگذاری در عوامل سیاسی، عوامل فرهنگی، عوامل بین المللی سازی دانشگاه ها، عوامل علمی و فناوری، عوامل قانونی و عوامل اقتصادی دارد. یعنی افزایش نقش دانشگاه ها باعث بهبود سیاستگذاری در عوامل سیاسی، عوامل فرهنگی، عوامل بین المللی سازی دانشگاه ها، عوامل علمی و فناوری می شود. بر اساس ضریب مسیرهای محاسبه شده مراکز دانشگاهی بیشترین تاثیر را بر عوامل بین المللی سازی دانشگاه ها دارد (۰,۹۳۵) و کمترین تاثیر را بر (۰,۸۴۵) عوامل سیاسی دارد.

شکل ۱- مدل نهایی نقش مراکز دانشگاهی در سیاست‌گذاری عمومی جمهوری اسلامی ایران

دولت‌ها و متخصصان همواره در پی یافتن مدل‌های موثر سیاست‌گذاری و خط‌مشی‌گذاری هستند. از جمله معبود تلاش‌های دولت برای بهره‌گیری از این مدل سیاستی شبکه ملی جامعه و دانشگاه است که دانشگاه به عنوان یک نهاد اجتماعی، مسئول شکوفایی استعدادها، خلاقیت‌ها، توانمندی هر چه بیشتر نیروی انسانی دانشگاهی و فراهم کردن میدان برای بروز عاملیت تک‌تک افراد جامعه است. سیاست‌گذاری مشارکتی از جمله کارآمدترین الگوهای سیاستی است که از سوی متخصصان ارائه شده و از طرف دولت‌ها به کار گرفته می‌شود. این الگو که مبتنی بر درگیرسازی ذی‌نفعان در فرایند تدوین خط‌مشی‌ها است، در ایران کمتر مورد توجه بوده، چندان به‌بوته عمل در نیامده است. مسئولیت‌های اجتماعی دانشگاه امروزه بسیار مورد توجه ذی‌نفعان و همه کسانی که دغدغه آموزش عالی را دارند قرار گرفته است، براساس مفهوم آن، سازمان‌ها از جمله دانشگاه‌ها مانند اشخاص حقیقی عضوی از اجتماع محسوب می‌شوند و مانند سایر اعضای جامعه نسبت به محیط پیرامون خود مسئولیت دارند، ضروری است که علاوه بر بهبود عملکرد اجتماعی و اقتصادی خود، ارتقای استانداردهای زندگی اجتماعی افراد جامعه را در دستور کار خود قرار دهند (آلکانال، ۲۰۱۰).

سازمان‌ها می‌بایست به منظور نیل به پاسخگویی اجتماعی در مقابل ذی‌نفعان و سایر افراد جامعه، به دغدغه‌های جامعه در خصوص محیط زیست، امور اجتماعی و بشردوستانه اهمیت داده و بسته به فرهنگ سازمانی خاص خود، به تدوین سیاست‌های سازمانی مربوط به مسئولیت‌پذیری اجتماعی مبادرت نمایند (آبیوس و آلاس، ۲۰۰۹؛ به نقل از شافعی و عزیزی، ۱۳۹۲). در این راستا دانشگاه‌های امروز موفقیت و تداوم حیات خود را در گرو مسئولیت در برابر محیط اجتماعی می‌بینند و بارویکردی، آینده‌نگر و پویا و منسجم نسبت به مسئولیت اجتماعی عمل می‌کنند، زیرا دانشگاه‌ها پایبندی به مسئولیت‌های اجتماعی نه تنها سیاستی هزینه‌بر تلقی نمی‌کنند، بلکه آن را نوعی سرمایه‌گذاری انسانی - اجتماعی جهت تحقق توسعه اقتصادی - اجتماعی ملل محسوب می‌کنند. امروزه اهمیت توجه به مسئولیت اجتماعی در دانشگاه سبب شده است که پژوهشگرانی مانند؛ آلوارز، لوزانو و فرناندز (۲۰۲۰) اذعان نمایند که؛ موسسات آموزش عالی در عصر مدرن در حال برنامه‌ریزی راهبردی برای پذیرش مسئولیت‌های اجتماعی هستند و در عین حال در حال تدارک برای ادغام مسئولیت‌های اجتماعی در سیستم‌های مدیریتی خود هستند. از طرف دیگر مارمو (۲۰۲۰) اذعان دارد که دانشگاه‌ها موظف هستند از اثرات فعالیت‌های خود بر جامعه آگاه شوند. این امر یکی از اولویت‌های اساسی دانشگاه جهت ادامه بقا در جامعه است. مسئولیت اجتماعی در دانشگاه و پایبندی دانشگاه به آن سبب کاهش اثرات منفی تجارت و کسب و کار بر حقوق انسان‌ها و جامعه سبب و کاهش مشکلات زیست‌محیطی و انسانی می‌شود. همچنین دانشگاه جدا از جامعه و تحولات آن نیست و وابسته و برآمده از دل اجتماع است و اما نباید فراموش کرد که رشد جنبش مسئولیت‌پذیری اجتماعی از جوانب متعددی بر دانشگاه فشار آورده است و از طرفی جامعه نیز دانشگاه‌ها را ملزم به احساس مسئولیت در برابر پیامدهای مثبت و منفی عملکرد و تصمیمات خود می‌داند. از سوی دیگر نیز دانشگاه توسعه یافته از نظر اجتماعی برای این ملاحظات و الزامات اجتماعی ارزش‌قائل است و در جهت دستیابی به آنها حرکت می‌کند. در پژوهش حاضر مؤلفه‌های مسئولیت‌های اجتماعی دانشگاه در چهار بعد اساسی مدل کارول دسته‌بندی شد به این صورت که دانشگاه در بعد اقتصادی دارای مؤلفه‌های؛ تأمین نیروی انسانی مسئولیت‌پذیر و پاسخگو، مورد نیاز جامعه و صنعت متناسب با تحولات جهانی، خدمات مشاوره‌ای - پشتیبانی به شرکتها و

صنایع، ارائه الگوهایی برای مبارزه با فقر و محرومیت در کشور، پرورش افراد کارآفرین و ارزش آفرین متناسب با اجتماع محلی، مشارکت در توسعه پایدار منطقه از طرق مختلف (آموزش، پژوهشهای تقاضا محور و همچنین در بعد قانونی دارای مؤلفههایی شامل ارائه الگوهایی برای پایه گذاری جامعه ی قانون مدار، طراحی مکانیزم های پاسخگویی در دانشگاه و سایر سازمان هادر برابر ذی نفعان، اتخاذ سیاست های مدیریت سبز، تدوین آیین نامه های داخلی مسئله محور، تدوین سیاست های آموزش همگانی مسئولیت های اجتماعی، تدوین استانداردهای مسئولیت های اجتماعی همچنین در بعد اخلاقی، دارای مؤلفههایی؛ رعایت اخلاق حرفه ای، اشاعه عدالت و برابری در جامعه، ترویج آزادی عمل دانشگاه در ورود به معضلات اجتماعی، تدوین منشور اخلاقی متناسب با اجتماع، ارتقاء سلامت اخلاقی فردی و اجتماعی، ترویج اخلاق زیست محیطی و در نهایت در بعد بشردوستانه، ترویج صلح بین اقوام ایرانی، واکنش به بحران های انسانی و طبیعی بوجود آمده در سطح ملی و بین المللی، خدمات رسانی مادی و معنوی انسان دوستانه به جامعه هستند. در واقع صاحب نظران معتقدند اگر دانشگاههای استان خوزستان در نظر دارند در جهت رعایت و پایبندی به مسئولیت های اجتماعی گام های سازنده جهت دستیابی به توسعه پایدار بردارند باید این مؤلفه های شناسایی شده را که حاصل تجربه زیسته متخصصان دانشگاهی است را در کلیه فعالیت ها و زیرساخت های دانشگاهی چه کمی چه کیفی لحاظ کنند. شناسایی و پایبندی به مسئولیت های اجتماعی هم سبب رفع چالش ها می شود و هم سبب توسعه دانشگاه می شود به صورتی که کائو و کائو (۲۰۱۹) معتقدند بدون شناسایی مسئولیتهای اجتماعی نمی توان برای تحقق و توسعه سازمان ها برنامه ریزی کرد زیرا ابتدا باید شناسایی کرد و سپس برنامه ریزی برای رفع چالش های محیطی را بر مبنای مطالعات مهم و اساسی در دانشگاه انجام داد. در این راستا، کشور ایران و جامعه خوزستان دارای مسائل و چالش هایی است که مسئولیت اجتماعی می تواند در این زمینه نقشی اساسی ایفا کند به صورتی که؛ نابودی تالاب ها، پدیده ریزگردها، آلودگی آب کارون و خشکسالی های پیاپی (حسینی زارع، سعادت، موبد، براتی گندمکار، ۱۳۸۳)، آلودگی هوا و خاک، از بین رفتن زمین های حاصلخیز، بیکاری دانش آموزان، نازل بودن شاخص های کیفی زندگی مردم، شهرسازی نامناسب، گسترش بیماری های آلرژیک در اثر درختکاری های نامناسب (زارع مرزونی، اکرمی، شلیلیان، کلانی، نوری، کوتی، ۱۳۹۵)، پایین بودن فرصت های برابر آموزش در سطح، عدم مسئولیت پذیری تحصیل کردگان، نارضایتی ذی نفعان از آموزش های ارائه شده ی دانشگاهی و ... این چالش ها و بحران ها به عنوان شواهدی هستند، که دانشگاه می تواند با عملکردهای مؤثری که دارد در کاهش آن ها موثر باشد. دانشگاه پاسخگوی ذی نفعان محیطی است، این نتایج نشان می دهد در شرایط بسیار نایستای جهان مدرن عاملی که بتواند اثرات و عواقب منفی رفتار انسانها را در محیط اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، زیست محیطی و ... کاهش دهد توجه بیش از پیش به مسئولیت اجتماعی در دانشگاه است زیرا دانشگاه به عنوان مروج علم، دانش، اخلاق، فناوری، کارآفرینی و ... است، به صورتی که دانشگاه ها نه فقط وظیفه ی خدمات رسانی آموزشی را به جامعه دارد بلکه باید بصورت گسترده پاسخگوی نیازهای جهانی و ملی باشد (سالیوان ۲، ۱۹۹۹)

نتایج پژوهش نشان داد که تمامی روابط مدل به لحاظ آماری معنادار هستند چرا که پی مقدارمربوط به تمامی مسیرهای مدل کمتر از ۰,۰۰۱ گزارش شده و نشان از معنی داری تمامی روابط مدل دارد. بنابراین این مدل نیاز به اصلاح ندارد. مقدار R^2 برای عوامل سیاسی ۰,۰۷۱، عوامل فرهنگی ۰,۰۸۴، عوامل بین المللی سازی

دانشگاه‌ها ۰/۸۷، عوامل علمی فناوری ۰/۸۲، عوامل قانونی ۰/۷۷ و عوامل اقتصادی ۰/۸۴ بوده است. ۰. که نشان می‌دهد. نقش مراکز دانشگاهی ۷۱ درصد از تغییرات سیاست‌گذاری در عوامل سیاسی، ۸۴ درصد از تغییرات عوامل فرهنگی، ۸۷ درصد از تغییرات عوامل بین‌المللی سازی دانشگاه‌ها، ۸۲ درصد از تغییرات عوامل علمی و فناوری، ۷۷ درصد از تغییرات عوامل قانونی و ۸۴ درصد از تغییرات عوامل اقتصادی را تبیین می‌کند. مشاهده می‌شود که ضریب مسیر نقش دانشگاه به سیاست‌گذاری در عوامل سیاسی، عوامل فرهنگی، عوامل بین‌المللی سازی دانشگاه‌ها، عوامل علمی و فناوری، عوامل قانونی و عوامل اقتصادی به ترتیب ۰/۸۴۵، ۰/۹۱۵، ۰/۹۳۵، ۰/۹۰۸، ۰/۸۷۶ و ۰/۹۱۶ گزارش شده است که همگی مثبت هستند و نشان می‌دهند که مراکز دانشگاهی نقش مثبت و معناداری بر سیاست‌گذاری در عوامل سیاسی، عوامل فرهنگی، عوامل بین‌المللی سازی دانشگاه‌ها، عوامل علمی و فناوری، عوامل قانونی و عوامل اقتصادی دارد. یعنی افزایش نقش دانشگاه‌ها باعث بهبود سیاست‌گذاری در عوامل سیاسی، عوامل فرهنگی، عوامل بین‌المللی سازی دانشگاه‌ها، عوامل علمی و فناوری، عوامل قانونی و عوامل اقتصادی می‌شود. بر اساس ضریب مسیرهای محاسبه شده مراکز دانشگاهی بیشترین تاثیر را بر عوامل بین‌المللی سازی دانشگاه‌ها دارد (۰/۹۳۵) و کمترین تاثیر را بر (۰/۸۴۵) عوامل سیاسی دارد.

به این منظور چند نکته راهبردی پیشنهاد می‌شود:

۱. باز تعریف جایگاه دانشجویان و استادان در مجموعه گفتمان آموزش عالی ایران، به نحوی که شیوه سخن گفتن ما درباره فردیت دانشگاهی یا همان سوژه بتواند به یک موقعیت متعالی تر و توانمند تر ارتقا یابد.
۲. سیاست‌های فرهنگی دانشگاه باید به گونه‌ای تغییر کند که در فعالیت‌های آموزشی - پژوهشی تنوعات فرهنگی، قومی و جنسیتی به عنوان سرمایه‌های فرهنگی برای تولید علم و تربیت نیروی متخصص تلقی شود.
۳. سیاست‌های فرهنگی دانشگاه باید امکانات لازم برای تبدیل این سرمایه فرهنگی به سرمایه اقتصادی، سرمایه اجتماعی و سرمایه سیاسی را فراهم سازد.
۴. روش‌ها و ساختارهای همگن ساز و استاندارد کننده کنونی در حوزه ارزشیابی و جذب دانشجو و مدرس باید به گونه‌ای تغییر کند که افراد با قابلیت‌ها و توانایی‌ها و تجربه‌های متفاوت و متضاد امکان بروز و ظهور خود در نظام آموزش عالی کشور را پیدا کنند. ه. لزوم تمرکززدایی در جذب و استخدام اعضای هیئت علمی و بازنگاری در مفاد آیین - نامه ارتقای دانشگاهیان و حذف موارد زائد، بخصوص رفع و منع دخالت بی‌وجه و بی‌مورد عوامل غیر علمی (آموزشی و پژوهشی)

- آراسته، حمیدرضا نصری، قدیر؛ زین آبادی، حسن رضا، تنهایی، علی رضا (۱۳۹۷). تأملی آسیب شناسانه بر کارکردهای دانشگاه در تدارک امنیت جامعه. فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات بین رشته ای دانش راهبردی، سال هشتم، شماره ۳۳، زمستان: ۱۶۶-۱۴۵.
- آقاپور، سید مهدی؛ حسنی سوخته سرایی، مختار (۱۳۸۹). نقش دانشگاه در جامعه از منظر امام خمینی (ره) کنگره ملی بررسی اندیشه های فرهنگی و اجتماعی حضرت امام خمینی (ره)، دوره ۱، همایش جهاد دانشگاهی
- اسلامی، محسن (۱۳۸۷). دانشگاه اسلامی تمدن ساز، پلی میان دانش و فرهنگ. درآمدی بر دانشگاه تمدن ساز اسلامی، بایسته های نظری (علی آدمی ابرقویی)، تهران: دفتر برنامه ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی وزارت علوم و تحقیقات و فناوری
- ترابی، یوسف؛ مؤمنی، سیدعلی (۱۳۹۷). نقش های پیشرانی نیروی انتظامی در تحقق تمدن نوین اسلامی. فصلنامه پژوهش های دانش انتظامی، سال بیستم، شماره دوم، تابستان: ۱۱۸-۸۵
- جواهری، محمدرضا (۱۳۹۵). شاخص های جامعه سالم از منظر قرآن، راهبردهای ارتقای سلامت مجله طنین سلامت، دوره چهارم، شماره ۲، تابستان: ۶۱-۵۱
- خرم شاد، محمدباقر (۱۳۸۷). مقدمه دانشگاه اسلامی تمدن ساز، پلی میان دانش و فرهنگ. درآمدی بر دانشگاه تمدن ساز اسلامی، بایسته های نظری (علی آدمی ابرقویی)، تهران: دفتر برنامه ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی وزارت علوم و تحقیقات و فناوری
- خلیلیان اشکذری، محمد جمال (۱۳۸۶). شاخص های توسعه انسان محور در جامعه مطلوب و آرمانی اسلام (۱۳۸۶). فصلنامه علمی - پژوهشی اقتصاد اسلامی، سال هفتم، شماره ۲۸، زمستان: ۸۷-۶۱
- دهقانی، مرصیه؛ سلیمانی، فاطمه؛ فرجی، محدثه (۱۳۹۶). مطالعه مؤلفه های سرمایه اجتماعی - اسلامی در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. دو فصلنامه علمی ترویجی علوم تربیتی از دیدگاه اسلام. سال پنجم، شماره ۳، پاییز و زمستان: ۳۱-۱
- ساروخانی، باقر (۱۳۷۰). دایره المعارف علوم اجتماعی، تهران: نشر مؤسسه کیهان .
- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۷۲). اساسنامه نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها. دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش و دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی
- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۸۹). سند نقشه جامع علمی کشور. تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی
- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰). سند تحول بنیادین آموزش و پرورش: تهران: دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی

شورای عالی آموزش و پرورش و شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰). مبانی نظری تحول بنیادین در نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران، تهران: دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش و دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی

صحیفه امام (۱۳۸۵). مجموعه ۲۲ جلدی بیانات، پیامها، مصاحبه‌ها، احکام، اجازات شرعی و نامه‌های امام خمینی. چاپ چهارم، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).

مطهر، علی اکبر (۱۳۹۵). جامعه اسلامی آرمانی، راهکار مشکلات جامعه امروزی ایران پنجمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت، الگوی پایه پیشرفت. ۲۹/۲/۱۳۹۵.

مقام معظم رهبری در دیدار با مسئولان و قشرهای مختلف مردم در تاریخ ۱۴/۶/۱۳۷۲ .
<http://www.leader.ir/langs/fa/index.php?p=bayanat&id=974>

مقام معظم رهبری (۱۳۹۷). بیانیه گام دوم انقلاب خطاب به ملت ایران. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای ۲۲/۱۱/۱۳۹۷

معینی پور، مسعود (۱۳۹۱). الگوی توسعه سیاسی در اندیشه امام خمینی (ره). قم: نشر معارف.

مکارم شیرازی، ناصر و همکاران (۱۳۸۰). تفسیر نمونه، جلد ۱۱، تهران: دار الکتب الاسلامیه.

نگارش، حمید (۱۳۸۶). قرآن و ویژگی‌های جامعه اسلامی. فصلنامه پیام، شماره ۸۷: ص ۱۲۱

انقلاب نباتیان، محمد اسماعیل؛ رضاپور، حسین (۱۳۹۳). نقش قدرت نرم آموزش عالی در تحقق اهداف اسلامی، فصلنامه سیاست عالی، سال دوم، شماره هفتم، زمستان: ۵۹-۳۹

Abdulrahman Amineh & Casteka, Pavel (2019). Corporate social responsibility in higher education A study of the institutionalisation of CSR in Malaysian public universities. Wiley Onlin library. Corporate social responsibility and environment management Volume26. Issue4 July/August 2019Pages 916-928

Adey,E. A. Shail.R.K.,Wall,F., Varul, M., Whitbread-Abrutat,P., Baciuc.,Ejdemo,T., Lovric I., Udachin, V.,(2011) Corporate social responsibility within the mining industry:casestudiesfromacrossEurope and Russia.Sustain.Dev.Miner.Ind., 153-170.

Aluko, A. A. Adisa, B. B. A. Taiwo, A.(2004). Strategic management: A stakeholder approach. New York: Cambridge University Press.

Aluchna M. (2010). Corporate social responsibility of the top ten: examples taken from the Warsaw Stock Exchange. Social responsibility journal; 6 (4): 611-626.

Alvarez, Amber Wigmore & Lozanob, Mercedes Ruiz & -Fernández, José Luis Fernández (2020). Management of University Social Responsibility in business schools. An exploratory study. The International Journal of Management Education. journal homepage: www.elsevier.com/locate/ijme

Brown, R. M., & Mazzarol, T. W. (2009). The importance of institutional image to student satisfactionand loyalty within higher education. Higher Education, 58(1), 81-95.

Carroll, A. (1991). The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders, *Business Horizons*, July-August pp. 39-48.

Cao, Haimin & Cao, Wei (2019). Study on the Slow-Release Effect of Social Responsibility. 14th Global Congress on Manufacturing and Management (GCMM-2018) www.scsiceinecneceidreircetc.ct.ocmom

Casani, F., & Pérez, C (2010). Nuevas estrategias económicas en la universidad desde la responsabilidad social: Vectores de cambio en la gobernanza. *Investigaciones de Economía de la Educación*, 4. 127-137.

Dominguez Pachon, M. J. (2009). Responsabilidad Social Universitaria. *Humanismo y Trabajo Social*, 8, 37-67.

Fawad Latif, Khawaja (2017). The Development and Validation of Stakeholder-Based Scale for Measuring University Social Responsibility (USR). Springer Science+Business Media B.V., part of Springer Nature 2017. <https://doi.org/10.1007/s11205-07-1794>

Frolova, Irina & Lapina, Inga(2014). Corporate social responsibility in the framework of quality management. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 156.pp178 - 182.

Gomez, L. (2014). The importance of university social responsibility in Hispanic America: A responsible trend in developing countries. In W. Sun (Ed.), *Corporate social responsibility and sustainability: Emerging trends in developing economies (Critical studies on corporate responsibility, governance and sustainability)* (Vol. 8, pp. 241-268). Bingley: Emerald Group Publishing Limited.

González Hernández, J. C., & Martos Ghersevich, M. (2010). Responsabilidad social en la Universidad Experiencias y modelos (Ed.), *Responsabilidad social universitaria* (pp. 89-232). La Coruña.

Hernández, M. Isabel Sánchez & Mainardes, Emerson W (2016). University social responsibility: a student base analysis in Brazil. *Int Rev Public Nonprofit Mark* (2016) 13:151-169 DOI 10.1007/s12208-016-0158-7.

Kanji, Repaul & Agrawal. Rajab (2020). Exploring the use of corporate social responsibility in building disaster resilience through sustainable development in India: An interpretive structural modelling approach. <https://doi.org/10.1016/j.pdisas.2020.100089>

Lenuna Rusa, Claudia et al(2014). Learning organization and social responsibility in Romanian higher education institutions. *Procedia - Social and Behavioral Sciences* 142.pp 146 - 153.

Liao, Pin-Chao & et al(2016). Development of Social Responsibility Evaluation Framework of Construction Projects: A multi-stakeholders perspective. *International Conference on Sustainable Design, Engineering and Construction. Procedia Engineering* 145.pp234 - 241.